

Uusi vanhemmuuslaki - mikä muuttuu?

Tausta

- Uusi vanhemmuuslaki (775/2022) tulee voimaan 1.1.2023
- Hallitusohjelman mukaisesti laki yhdistää nykyisin sovellettavat isyys- ja äitiyslait
- Lähtökohtana lakien tekninen yhdistäminen
 - Äitiyslaki (253/2018) ja isyyslaki (11/2015) voimassa suhteellisen lyhyen ajan
 - Samalla toteutettu soveltamiskäytännössä tarpeelliseksi katsottuja muutostarpeita
- Nykysäätelyn peruslähtökohdat eivät muutu
 - Enintään kaksi oikeudellista vanhempaa
 - Kirjaukset joko isyytenä tai äitiytenä kuitenkin niin, että äitejä voi olla kaksi
 - Säännökset pyritty kirjoittamaan sukupuolineutraaliin muotoon, jos mahdollista
 - Poikkeuksia esim. aviomiehen isyys, naisparin hedelmöityshoito

Keskeiset muutokset neuvolatoiminnan näkökulmasta

1. Ennakkotunnustamisen peruuttamis- ja kiistämismahdollisuuden kaventuminen

- Koskee vain tunnustamisia, joissa lapsi tunnustettu ennen syntymää
- Peruutus/kiistäminen mahdollinen vain *ennen* lapsen syntymää
- Peruutus/kiistäminen tehdään jatkossa lastenvalvojan sijaan Digi- ja väestötietovirastolle
- Lapselle voidaan jatkossa vahvistaa toinen vanhempi aiempaa nopeammin
 - Iso käytännön vaikutus perheelle: toisen vanhemman huoltajuus, nimenanto, kansalaisuus, passin saaminen yms.
 - Muutoksen syy: peruutus- ja kiistämismahdollisuutta on käytetty erittäin vähän (0,1 % tapauksista; alle 20 noin 16 000 ennakkotunnustamisesta vuosittain)
 - viivästyttää liian usein aiheetta toisen vanhemmuuden vahvistamista
- Vahvistetaan korvaavia jälkikäteisiä oikeusturvamekanismeja
 - Vanhemmuuden selvittäminen lastenvalvojan luona 6 kk lapsen syntymästä
 - Edellyttää vanhempien yksimielisyyttä
 - Kumoamiskannemahdollisuuden laajentaminen

1. Ennakkotunnustamisen peruuttamis- ja kiistämismahdollisuuden kaventuminen

- Vaikutus neuvolatoimintaan:
 - Osapuolille annettava selvitys tunnustamisen merkityksestä ja vanhemmuuden vahvistamisen oikeusvaikutuksista: sisältö muuttuu (VanL 19.2 §)
 - Nykyisin käytössä oleva peruuttamismahdollisuus kaventuu ajallisesti (ennen syntymää)
 - Toisaalta tunnustamisen vahvistaminen nopeutuu
 - Ennakkotunnustamisen vastaanottamisen kieltäytymisperusteita EI ole muutettu
 - 1) Synnyttävän äidin vastustus
 - 2) Osapuolten henkilöllisyyttä ei voida luotettavasti selvittää,
 - 3) Syytä epäillä, ettei tunnustajaa voida vahvistaa lapsen vanhemmaksi,
 - 4) Osapuoli ei kykene ymmärtämään tunnustamisen merkitystä (esim. mielentila, kielivaikeudet)
 - Jos tunnustaja vaikuttaa olevan epävarma tunnustamisesta ja on pettynyt peruuttamismahdollisuuden kaventumiseen, neuvolan tulee ohjata tunnustamaan lapsi syntymän jälkeen lastenvalvojalla, jolloin DNA-tutkimukset voidaan tehdä ennen tunnustamista
 - Onko syytä epäillä, ettei tunnustajaa voida vahvistaa lapsen isäksi tai äidiksi (VanL 19.4 §)?

2. Ennakkotunnustamista koskevan asiakirjaliikenteen digitalisointi

- Ennakkotunnustamista koskevat asiakirjat lähetetään neuvoloista suoraan Digi- ja väestötietovirastolle (DVV) VanhemmuusWebin kautta
 - Aiemmin lähetetty ensin lastenvalvojalle, joka on tarkastanut asiakirjat ja säilyttänyt niitä lapsen syntymään asti + 30 pv → DVV
 - Digi- ja väestötietovirasto voi pyytää lastenvalvojaa täydentämään asiakirjoja, hankkimaan tarpeellista saatavilla olevaa lisäselvitystä tai siirtää asian lastenvalvojalle vanhemmuuden selvittämistä varten (VanL 31 §)
- Isoin käytännön vaikutus neuvolatoimintaan
 - Järjestelmästä erillinen esittely
 - Vaikka ennakkotunnustamisen vastaanottamisen edellytykset/kieltäytymisedellytykset eivät lähtökohtaisesti muutu, järjestelmä ohjaa ennakkotunnustamista nykyistä tehokkaammin

3. Hedelmöityshoidot ja naisparien valinnanvapauden laajentaminen

- Naisparien valinnanvapautta hedelmöityshoitojen yhteydessä on laajennettu
- Lapsen toinen vanhempi määräytyy sen perusteella, onko siittiöiden luovuttaja antanut suostumuksensa isyyden vahvistamiseen: jos on, hänestä tulee lapsen isä
 - Asia selviää hedelmöityshoitotodistuksesta, jonka pari on saanut/saa klinikalta
 - Vastaava mahdollisuus ei koske nais-miespareja (kilpailevat isyysvaateet)
 - Nais-miesparitilanteessa hedelmöityshoitojen tuloksena syntyneen lapsen isyys perustuu joko äidin avioliittoon (isyysolettaja) tai hedelmöityshoitosuostumukseen (pari, joka ei ole avioliitossa)
 - Samaa sukupuolta olevien avioliitto tai rekisteröity parisuhde ei edelleenkään tuota oletettavaa vanhemmuudesta, vaan lapsi tulee tunnustaa
- Vaikutus neuvolatoimintaan:
 - Hedelmöityshoitotodistuksen merkitys korostuu
 - Toimintakäytäntöjä yhdenmukaistetaan naisparien ja nais-miesparien kesken
 - Hedelmöityshoitotodistus edellytetään jatkossa kaikilta pareilta, jotka ovat saaneet hedelmöityshoitoja

4. Siirtymäkausi

- Vanhemmuuslaki ja hedelmöityshoitoja koskeva muutos tulevat voimaan 1.1.2023.
- *Tunnustamisajankohta* määrittää, sovelletaanko uutta vai vanhaa lakia (72 §).
 - Jos vanhemmuus on *tunnustettu ennen vanhemmuuslain voimaantuloa*, tunnustamiseen ja sen peruuttamiseen, kiistämiseen, hyväksymiseen ja vahvistamiseen sekä vanhemmuuden selvittämiseen sovelletaan voimassaolevia isyys- ja äitiyslakeja.
 - Näin ollen esim. peruuttamismahdollisuus säilyy laajana vielä niillä perheillä, joissa vanhemmuus on tunnustettu vuoden 2022 puolella
 - Vastaavasti vanhemmuuden vahvistamisessa odotetaan 30 päivän varoaika syntymästä
- Naisparien hedelmöityshoitoja koskevaa muutosta, jonka mukaan naisparille hedelmöityshoitojen tuloksena syntyneelle lapselle voidaan vahvistaa isäksi siittiöiden luovuttaja, aletaan soveltaa naisparien *hoitoihin* 1.1.2023 alkaen. Tällaisista hoidoista syntyviä lapsia alkaa syntyä vasta loppukesällä 2023.
- Hedelmöityshoitotodistusta koskevat uudet toimintakäytännöt otetaan kuitenkin käyttöön heti 1.1.2023.

OIKEUSMINISTERIÖ

www.oikeusministerio.fi

Facebook: facebook.com/oikeusministerio
Twitter: [@oikeusmin](https://twitter.com/oikeusmin)

Käyntiosoite: Eteläesplanadi 10, Helsinki
Postiosoite: PL 25, 00023 Valtioneuvosto

Vaihde: 029 516 001

LsN Salla Silvola
Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto
Siviilioikeusyksikkö
Puhelin 02951 50314
S-posti: [salla.silvola\(at\)gov.fi](mailto:salla.silvola(at)gov.fi)